

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Alkalmazott grafikai mű felhasználó általi módosításának kérdése

Ügyszám: SZJSZT 5/2005

A megbízó által feltett kérdések:

1. A csomagolás grafikai tervezése és nyomdai előkészítéséhez kapcsolódó szerzői jog a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv., vagy a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. tv. hatálya alá tartozik?
2. Megilleti-e bármely jogi védelem a mintaoltalomban nem részesült termékeket vagy szerzőiket?
3. Minősíthető-e az ügyfelem és a reklámügynökség közötti szerződés – mintaoltalom, illetve a hasznosításra vonatkozó megállapodás hiányában – egyszerű vállalalkozási szerződésnek?
4. Követ-e el ügyfelem bármilyen jogsértést, ha a jogszabályi kényszer miatt a csomagolási grafikákat átdolgoztatja?

A megbízó az I. Kft. képviseletében fordult a Szakértő Testülethez. A tényállás szerint az I. Kft. (a továbbiakban: Gyártó) különböző termékei csomagolásának feliratozását kívánja – részben jogszabályi kötelezettségek változása, részben külföldi terjesztés tervbe vétele, részben a cégadatok (e-mailcím, weboldal) módosulása miatt – megváltoztatni.

A csomagolási terveket a C. Design Stúdió (a továbbiakban: Ügynökség) készítette el, az I. Kft-vel 2001. január 19-én kötött szerződés alapján. A csomagolás formatervezési mintaoltalomban nem részesül.

A megkeresés szerint az Ügynökség által a Gyártónak átadott, a csomagolási terveket tartalmazó CD-hordozón található mûpéldány módosítására nem alkalmas.

A megbízó a megkereséshez csatolta

- a Gyártó és az Ügynökség közötti szerződést

- a szóban forgó csomagolások kivitelezett példányait:

- tea papírdobozok három méretben (40g, 75 g, 100g), a következő ízekben:
 - 40g: Gy. Teaház Gyümölcstea – erdei gyümölcs, erdei szamóca, feketeribizli, málna és eper ízzel gazdagítva, őszibarack, vadcseresznye, vérnarancs ízzel gazdagítva, vörösfőny, vörösrizizli ízzel gazdagítva
 - 75 g: Gy. Teaház Gyümölcstea – erdei gyümölcs, feketeribizli, vadcseresznye, vörösfőny
 - 100 g: Gy. Teaház Gyümölcstea – málna és eper ízzel gazdagítva, vörösrizizli ízzel gazdagítva, vérnarancs ízzel gazdagítva

- műanyag tasakok: Fényezett „A” rizs közepes szemű (0,5 kg), Párolt jódozott tengeri só (1 kg), Fényezetlen „B” rizs (1 kg), Fényezett „A” minőségű rizs (1 kg), Aranyszemű rizs előgőzölt (0,5 kg)

Az eljáró tanács szakértői véleménye:

Ad 1-2. Az eljáró tanács az első két kérdésre együttesen válaszol, mivel azok egymással összefüggenek.

A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény 64. §-a szerint a formatervezési mintaoltalom nem befolyásolhatja a mintán mint művészeti alkotáson fennálló szerzői jogok védelmét. Ezt a jogirodalom az *oltalmak párhuzamos lehetőségének* elveként ismeri.

A megkeresés alapján a csomagolási tervek részére nem igényeltek formatervezési mintaoltalmat. Az említett alapelvből az következik, hogy ez a tény nem zárja ki, hogy a tervek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) szerint szerzői jogi védelemben részesüljenek.

Az eljáró tanács véleménye szerint a benyújtott csomagolási tervek alkalmazott grafikai alkotásnak minősülnek.

„Alkalmazott grafikai műnek” tekinthető az a grafikai alkotás, amely valamilyen használati cél megvalósítását szolgálja. A szóban forgó esetben a szerzői jogi védelem ebben a kategóriában áll fenn. Ennek oka, hogy a színösszeállítás, a vonalak és formák csoportosítása, a feliratok és egyéb tartalmak kompozíciója során az alkotó olyan egyéni, eredeti megoldásokat választott, amelyek megalapozzák a szerzői jogi védelmet. Alkalmazott grafikai alkotásnak megfelelően mindezt olyan módon valósította meg a szerző, hogy művészeti szempontoknál erősebb, a használati célból fakadó egyéb szempontok figyelembevétele (a vásárló figyelmének felhívása, a fogyasztó megfelelő tájékoztatása, stb.) nem zárta ki az alkotó szellemi tevékenység lehetőségét.

Ezért ezen alkalmazott grafikai mű szerzőjét megilleti a szerzői jogok összessége. Szerző az a természetes személy vagy személyek, aki/akik a művet megalkotta/megalkották. (Az Ügynökség ezzel a szerzővel valószínűleg olyan, megfelelő szerződést kötött, amelynek folytán a vagyoni jogok egészét vagy egy részét kizárólagos joggal gyakorolhatja. Erre vonatkozóan az eljáró tanácsnak nem áll rendelkezésére információ, és így nyilatkozni sem tud.)

Ad 3. A feltett kérdésre az eljáró tanács válasza nemleges. A Gyártó és az Ügynökség között 2001. január 19-én kelt szerződés vegyesen tartalmaz vállalkozási, megbízási és felhasználási szerződési elemeket. A szerződés a szerzői jog tekintetében két rövid rendelkezést tartalmaz, amely pontatlanul és félreérthetően fogalmaz:

„7. Szerzői jog és egyéb jogok

Mindazon grafikai anyagok, story boardok és az Ügynökség által adott más egyéb szolgáltatások, egyéb munkák szerzői jogi szempontból mindaddig az Ügynökség tulajdonának tekintendők, amíg a 8. pontban említett tulajdonjog átruházás meg nem történik, amelynek során az Ügynökség a szerzői jogot is átengedi.”

„8. Mindazon információ, anyag, termék, amely az Ügyfél hirdetési és reklámkampányával kapcsolatosan, az Ügynökség által benyújtott számla alapján az Ügyfél által kifizetésre került, az Ügyfél tulajdonává válik, de ezzel az Ügyfél a szerzői jogot nem szerzi meg...”

Ez a két rendelkezés a szerzői jog szempontjából nem csupán pontatlanul, de ellentmondóan és szűkszavúan rendezi a jogviszonyt.

- az ellentmondás ott jelentkezik, hogy a 8. pont szerint a vállalkozási jellegű kötelem alapján elkészített anyagok tulajdonjoga a vállalkozó díjának megfizetésével átszáll a megrendelőre, de ezzel a megrendelő „a szerzői jogot nem szerzi meg”. A 7. pont ezzel szemben úgy rendelkezik, hogy e tulajdonjog átruházással a vállalkozó „a szerzői jogot is átengedi”.
- a pontatlanság abban áll, hogy nem szól arról, hogy milyen terjedelmű felhasználási jog kerül átengedésre a Gyártó részére (milyen felhasználási cselekményekre jogosítja fel őt, ez a felhasználási engedély kizárólagos-e, milyen területre és időtartamra vonatkozik, stb.), hanem „a szerzői jog átengedéséről / megszerzéséről” szól.

Az ellentmondás tekintetében az Szjt. 42. § (3) bekezdésének felhívása merül fel, amely szerint ha „a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.” Figyelembe kell azonban venni azt, hogy mind a 7. pont, mind a 8. pont a szerzői jog egészéről szól; ebben a tekintetben az Szjt. felhívott rendelkezése segít az értelmezésben, és így megállapítható, hogy a felhasználó (Gyártó) a szerzői jogosulttól (az Ügynökségtől) nem a legszélesebb felhasználási jogokat szerezte meg. Azonban az is világos, hogy a felek akarata a szerződéskötéskor minden bizonnyal kiterjedt arra, hogy az alkalmazott grafikai művek rendeltetészerű felhasználását a Gyártó végezhesse; véleményünk szerint tehát az Ügynökség adott felhasználási engedélyt a Gyártó részére.

Ezen felhasználási engedély terjedelmét illetően azonban a szerződés igen *szűkszavú*. Ebben a tekintetben azt szükséges megvizsgálni, hogy az Szjt. diszpozitív rendelkezései kiegészítik-e az értelmezésben a szerződés hiányosságait.

- az Szjt. 43. § (4) szerint a szerződés területi hatálya – szerződéses vagy jogszabályi rendelkezés hiányában – a *Magyar Köztársaság*. Amennyiben tehát a Gyártó külföldön kívánja forgalmazni a termékeket, arra vonatkozóan a szerződésben adott felhasználási engedély nem terjed ki. Ezt természetesen a közösségi jogkimerülés elvével összhangban kell értelmezni (Szjt. 23. § (5) bekezdése).
- az Szjt. 43. § (4) szerint a szerződés időbeli hatálya – szerződéses vagy jogszabályi rendelkezés hiányában a „hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik”. Bár a szerződés aláírásakor az alkalmazott grafikai művek felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzői díjakról szóló 6/1970. (VI.24.) MM rendelet már 16 hónapja (1999. szeptember 1-je óta) hatályon kívül volt, az erre épülő jogosítási gyakorlat meghatározó maradt. Ezen rendelet 4. § (1) pontja szerint a szerződés eltérő rendelkezése híján az alkalmazott grafikai művek esetében a felhasználási szerződés határozatlan időre szól. A jogirodalom azt is kifejti, hogy ez nem a jogszabály önkényes megoldása, hanem „az alkalmazott grafikai művek rendeltetéséből következik, hogy a felhasználó időbeli korlátozás nélkül kívánja megszerezni a mű felhasználásának jogát. Éppen

ezért a meghatározott időhöz kötött szerződés a kivétel...”¹ *Az eljáró tanács véleménye szerint tehát az alkalmazott grafikai művek felhasználására kötött szerződések szokásosan időbeli korlátozás nélküli felhasználási jogot eredményeznek a felhasználónál, és ez a jelen ügyben, a szerződés hallgatása ellenére is megvalósul.*

- az Szt. 43. § (1) szerint a felhasználási szerződés csak kifejezett kikötés esetén adna *kizárólagos jogot* a felhasználónak. A szerződés ilyen kikötést azonban nem tartalmaz.
- az Szt. 43. § (5) szerint az engedély olyan felhasználási módokra terjed ki, amelyek a szerződés céljának megvalósításához *elengedhetetlenül szükségesek*; ez az adott esetben a fenti korlátokkal érvényesülő többszörözési és terjesztési jogosultságot jelent; a változtatási lehetőségekről a 4. kérdésre adott vélemény szól.

Ad 4. A szerződés 6. oldalán található 4. pont C./ bekezdése szerint *„Az Ügyfél jogosult az Ügynökséget utasítani, hogy az bármely, vagy akár az összes tervét, ütemtervét vagy folyamatban levő munkáját megváltoztassa, megszüntesse vagy állítsa le.”* Ez azonban a szöveggörnyezetből következően valószínűleg inkább utal az Ügynökség más ügyfeivel kapcsolatos munkák Gyártó kérésére történő módosítására.

Az Szt. 50. §-a rendelkezik arról, hogy ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének a szerző nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a termékek feliratozási kötelezettségében beállt jogszabályi változások, a cégnév változása olyan változtatásnak tekinthető, amely *a felhasználáshoz elengedhetetlen és nyilvánvalóan szükséges*. Ez vonatkozik a meglévő idegennyelű szövegezés szükséges módosítására, azonban további nyelvi változatok elkészítése a területi hatályra is tekintettel már új engedélyt igényel.

Az elengedhetetlen és nyilvánvalóan szükséges változtatások elkészítésére akkor kötelezhető az Ügynökség (illetve az ilyen változtatás általa történő elutasítása esetén akkor végez(t)heti el a Gyártó ezeket a változtatásokat), *ha ezek a mű lényegét nem érintik*. Arra vonatkozóan azonban, hogy a Gyártó által tervezett módosítások az így lehetséges „változtatás” keretein belül maradnak-e vagy azon túllépnek, csak a konkrét változtatási tervek ismeretében tudna nyilatkozni az eljáró tanács; ilyen tervet azonban a megkereső nem tudott becsatolni.

Amennyiben például a csomagolásokon alkalmazott szövegdobozok mérete, helye változatlan marad (és csak a bennük foglalt szöveg változik), az az alkalmazott grafikai művet alapvetően nem változtatja meg, és így ezt a felhasználó – ha a szerző a módosítást megtagadja – a Gyártó szabadon elvégezheti vagy elvégeztetheti.

De az említett változtatások technikailag akár úgy is kivitelezhetők, hogy az a mű egységét sértse [Szt. 13. §], vagy egyébként a mű lényegét érintő változtatásnak minősüljön – ez nyilvánvalóan már szerzői jogot sértene.

Az eljáró tanács szintén nem ad véleményt arra vonatkozóan, hogy az Ügynökség köteles-e a

¹ A szerzői jog, A gyakorló jogász kézikönyve 3., szerk.: Petrik Ferenc, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990. 243.o.

digitális változtatást lehetővé tevő tervek átadására vagy sem, mivel a Szakértő Testület hatásköre erre a szerzői jogon kívül eső polgári jogi szerződésértelmezésre nem terjed ki.

Budapest, 2005. április 28.

Dr. Vékás Gusztáv
a tanács elnöke

Dr. Tóth Péter Benjámín
a tanács előadó tagja

Benczúr Gyula
a tanács szavazó tagja